

- ресурсів Херсонської ОДА. — Херсон, 2017. — 237 с.
3. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Одеській області. — Департамент екології та природних ресурсів Одеської ОДА. — Одеса, 2017. — 216 с.
 4. Грановська Л.М. Еколого-збалансоване природокористування в умовах поліфункціональних територій: монографія / Л.М. Грановська. — Херсон: Вид-во ХДУ, 2009. — 414 с.
 5. Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року. — Офіційний вісник України, 2007. — № 78. — ст. 2960, 2961.
 6. Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України Про затвердження Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України № 330 від 22.06.2009 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
 7. Закон України «Про природно-заповідний фонд України». — Введено в дію 25 лип. 1992 р. — Постанова Верховної Ради України від 16 черв. 1992 року № 2457-ХІІ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
 8. Закон України «Про мораторій на зміну цільового призначення окремих земельних ділянок рекреаційного призначення в містах та інших населених пунктах» від 17 березня 2011 року № 3159-VI — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pravinform.gov.ua>
 9. Проект Закону України «Про землі рекреаційного призначення». — 2012 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
 10. Охріменко Л.Г. Особливості функціонування рекреаційного комплексу в умовах сталого розвитку / Л.Г. Охріменко // Регіональна економіка. — 2000. — № 2. — С. 224–228.
 11. Ткаченко Т.І. Сталый розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія. — 2-ге вид., випр. та доповн. / Т.І. Ткаченко. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. — 463 с.
 12. Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми охорони та відтворення довкілля Азовського та Чорного морів» від 22.03.2001р. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
 13. Екологічний менеджмент та аудит рекреаційних територій (концептуальні засади та організаційний механізм): монографія / За ред. д.е.н. Т.П. Галушкіної. — Одеса: Вид-во ТОВ «ІНВАЦ», 2006. — 184 с.

УДК 352.073.544 (477)

НАПРЯМИ ПОСИЛЕННЯ ВПЛИВУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

І.І. Самойлова

кандидат наук з державного управління
доцент кафедри митної справи

Університет державної фіскальної служби України

Д.М. Мельник
аспірант

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Проаналізовано роль об'єднаних територіальних громад у системі регулювання земельних відносин. Виявлено проблеми, з якими стикаються територіальні громади під час управління земельними ресурсами та землекористуванням. Запропоновано напрями посилення впливу територіальної громади в системі управління земельними ресурсами і землекористуванням в Україні.

Ключові слова: землекористування, ефективне управління, територіальна громада, система, органи місцевого самоврядування.

Земля є одним із головних ресурсів життєдіяльності суспільства. Вона виступає виробничим чинником багатьох галузей економіки, виконує низку важливих функцій у життєдіяльності людини. У сучасних умовах невід'ємною складовою розвитку нашої держа-

ви у сфері реформування земельних відносин є формування ефективної державної політики. В умовах децентралізації влади України особливо важливими постають питання управління земельними ресурсами та землекористування [1]. Недосконалість державного регулювання

земельних відносин та відсутність цілеспрямованості їхнього реформування загострили проблеми землекористування та забезпечення сталого розвитку держави [2].

В Україні останніми роками постійно обговорюються повноваження органів місцевого самоврядування у сфері управління земельними ресурсами. Теоретичні надбання в галузі науки державного управління, щодо розвитку територіальної громади представлені в працях В. Куйбіди, Ю. Куца, С. Саханенка, Ю. Шарова та інших вчених. Теоретичні й прикладні засади управління земельними ресурсами та землекористування розкрили у своїх працях І. Бистряков, В. Будзяк, Д. Добряк, М. Латинін, О. Мордвінов, Л. Новаковський, А. Сохнич, А. Третяк.

Незважаючи на значну кількість публікацій з цієї проблематики ще недостатньо досліджено посилення впливу територіальних громад при управлінні земельними ресурсами та землекористуванням в умовах децентралізації в Україні. Вдосконалення посилення впливу територіальних громад при управлінні земельними ресурсами забезпечить підвищення ефективності землекористування.

Метою статті є обґрунтування ролі територіальної громади в системі регулювання земельних відносин та шляхів посилення її впливу при управлінні земельними ресурсами і землекористуванням в Україні.

На сьогодні створилася така ситуація, що невідкладно потрібен ефективний механізм управління у сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності, щоб запобігти зловживанням, не допустити соціальної напруги в цій галузі. Україна має значний земельно-ресурсний потенціал. Станом на 1 січня 2017 року земельний фонд України становив 60,3 млн га. Але в структурі земельних ресурсів країни та землекористуванні спостерігаються значні диспропорції. Поглиблення їх може становити загрозу природному та життєвому середовищу, а також ефективності господарської діяльності, стійкому розвитку національної економіки в цілому. Надмірна розораність земель (понад 54% земельного фонду України) призвела до порушення екологічно збалансованого співвідношення сільськогосподарських угідь, лісів та водойм. Це негативно вплинуло на стійкість агроландшафтів і зумовило значне техногенне навантаження на екологічну сферу. Протягом останніх років недостатньо задіяним для оптимізації використання та охорони земель залишається механізм поєднання заходів економічного стимулювання та юридичної відповідальності у сфері охорони земель, а також

установлення на законодавчому рівні природоохоронних обмежень у землекористуванні шляхом здійснення ефективного землеустрою. Існують також проблеми в земельних відносинах, не досягнуто основної мети земельної реформи — передачі землі ефективному власникові та запровадження еколого-економічної моделі господарювання. Не зовсім соціально справедливим був процес приватизації колективних сільськогосподарських підприємств із передавання сільськогосподарських земель у приватну власність. За відсутності вільного обігу земель сільськогосподарського призначення ще не здійснюються заходи з консолідації земель, а процеси урбанізації призводять до подальшого подрібнення земельних ділянок та необґрунтованої зміни їхнього цільового призначення [3].

На сьогоднішній день актуальне питання й реалізації державної земельної політики, її ефективності, належного управління земельними ресурсами. Реалізація державної земельної політики передбачає провадження органами державної влади діяльності у сфері земельних відносин, спрямованої на раціональне використання та охорону землі, забезпечення продовольчої безпеки країни і створення екологічно безпечних умов для провадження господарської діяльності та проживання громадян. У країнах з різним суспільно-політичним укладом існує неоднаковий рівень централізації та децентралізації управління земельними ресурсами. Повноваження щодо регулювання землекористування здійснюють представницькі органи територіальних громад та спеціалізовані установи [3]. В Україні гальмується розвиток місцевого самоврядування нестачею дієздатного суб'єкта місцевого самоврядування — самостійної територіальної громади [4]. Формування об'єднаних територіальних громад в Україні та початок їхньої діяльності відбуваються в умовах, коли органи місцевого самоврядування не мають повної та актуальної інформації про наявні земельні ресурси.

Земельні ресурси є основою розвитку сільської економіки, територіальним базисом життєдіяльності громади та важливим джерелом наповнення бюджету об'єднаних територіальних громад. Важливо раціонально використовувати землю громади, тому землекористування потребує цілеспрямованого державного управління. А для цього слід знати, якими саме землями володіє територіальна громада і з якою максимальною користю вона може їх використати. Зараз в умовах децентралізації потрібно посилити роль територіальних громад і надати їм право самим розпоряджатися землями, які перебувають як у межах населених

пунктів, так і поза ними. Основна мета управління земельними ресурсами — забезпечити потреби суспільства, що задовольняються на основі використання властивостей землі.

Управління земельними ресурсами — це складний процес, у якому беруть участь органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи. Механізми державного регулювання земельних відносин, які використовують органи місцевого самоврядування України, не забезпечують повноцінного включення землі до повного економічного обігу та переходу її у власність господарюючих суб'єктів. Через це поліпшити роботу цих органів на нинішньому етапі не можна без запровадження виваженої державної політики в цій сфері, без застосування гнучкої системи економічних та адміністративних методів впливу земельних власників та землекористувачів, які безпосередньо впливають на рівень ефективності використання відповідних земельних ресурсів. Тому слід активно впроваджувати реформи, кінцевою метою яких є децентралізація владних повноважень, що дасть можливість забезпечити основу для рівномірного розвитку окремих територій та всієї країни в цілому.

Реалізація повноважень, наданих об'єднаним територіальним громадам у сфері регулювання земельних відносин та охорони

земель, є основою взаємодії цих органів. Мета цієї основи полягає у створенні та забезпеченні сприятливих для ефективного функціонування системи земельних відносин і землекористування умов. Це дає можливість задовольнити потреби суспільства, пов'язані із застосуванням та збереженням землі. У цьому процесі органи місцевого самоврядування виконують ключову роль, представляючи в земельних відносинах інтереси об'єднаних територіальних громад.

Перед новоствореними територіальними громадами постав ряд проблем, які треба вирішувати в процесі управління земельними ресурсами [4]. Чинне законодавство не забезпечує узгодженої системи управління у сфері використання та охорони земель на рівні територіальних громад; не забезпечує доступу до інформації про землі територіальних громад; не дає можливості територіальним громадам захищати свої права на землю. Ефективні механізми управління значною мірою дають радам об'єднаних територіальних громад здолати перешкоди в управлінні земельними ресурсами громад. Тому до вирішення будь-якої зазначеної проблеми є визначення необхідних ресурсів та повноважень через застосування ефективних напрямів управління земельними ресурсами та землекористуванням (табл. 1).

Таблиця 1

Напрями посилення впливу територіальних громад при управлінні земельними ресурсами і землекористуванням в Україні

Проблема	Причина виникнення проблеми	Заходи щодо вирішення проблеми	Очікувані результати
Немає можливості планувати діяльність, оскільки бракує інформації про земельні ресурси	Немає інформації про землю та інші об'єкти державної власності на території об'єднаної територіальної громади; немає інформації про оренду земельних ділянок та про межі територій природно-заповідного фонду	Створити інформаційну базу, куди заноситься вся зібрана інформація	Зменшиться корупційна складова у сфері земельних відносин; підвищиться швидкість та обґрунтованість прийняття рішень щодо управління земельними ресурсами; з'явиться можливість виявляти та реагувати на проблеми, пов'язані з деградацією ґрунтів та нераціональним землекористуванням
Невизначеність меж території об'єднаних територіальних громад	Не встановлені межі об'єднаних територіальних громад; невідома точна площа об'єднаних територіальних громад	Розробити схеми меж об'єднаних територіальних громад	Дасть можливість створити повноцінне життєве середовище і сприятливі умови для територіального розвитку з урахуванням інтересів територіальної громади; забезпечить законність здійснення органом місцевого самоврядування своєї діяльності у визначених межах; надасть можливість для ведення контролю за використанням

Продовження таблиці 1

Проблема	Причина виникнення проблеми	Заходи щодо вирішення проблеми	Очікувані результати
			і охороною земель, ефективного та раціонального використання земель комунальної власності, зменшити кількість земельних спорів із сусідніми населеними пунктами
Недоотримується надходження до місцевого бюджету від плати за землю	В органах фіскальної служби немає інформації про платників податків; мешканці громади не здійснюють плати за користування земельними ділянками	Розробити схеми сучасного використання земель шляхом реєстрації земельних ділянок, що перебувають у користуванні громадян, у Державному земельному кадастрі	За рахунок збільшення кількості об'єктів оподаткування та збільшення кількості орендованих земель можливе поповнитися бюджет об'єднаних територіальних громад; за рахунок масового оформлення документації із землеустрою зменшиться вартість землевпорядних послуг для мешканців громади
За межами населених пунктів об'єднаних територіальних громад не розпоряджаються землями	Немає інформації про кількісні та якісні показники земель у межах юрисдикції об'єднаних територіальних громад; немає перспективного плану використання та охорони земель; недосконале законодавство; недосконалість стратегій розвитку громади	Розробити проекти землеустрою щодо відведення земельних ділянок у комунальну чи приватну власність громадян	Для задоволення містобудівних, соціальних та економічних потреб забезпечить потреби громади в землях за межами населених пунктів
Сильне забруднення земель	Немає системи збирання сміття у населених пунктах об'єднаних територіальних громад; немає полігону для твердих побутових відходів; немає балансу між природними землями та землями, що зазнали антропогенного впливу	Створити схему санітарного очищення території шляхом розроблення програми поводження з відходами та схему санітарного очищення території громади, налагодити проведення просвітницької роботи серед населення щодо необхідності сортування сміття	Забезпечиться екологічна безпека життєдіяльності мешканців об'єднаних територіальних громад; зросте привабливість території для ведення сільського господарства; підвищується ефективність сільського господарства та збільшаться надходження до бюджету
Незаконно використовуються безхазяйні ліси	Немає даних щодо кількісних та якісних показників земельних територій, укритих лісом	На основі реєстрації права комунальної власності на земельні ділянки та прийняття рішення щодо подальшого використання земельних ділянок розробити схеми земель, зайнятих лісом, на яких будуть відображені	Поліпшення екологія та буде збережено ліс; збільшаться надходження до бюджету громади; для розвитку виробництва будуть додаткові ресурси

Проблема	Причина виникнення проблеми	Заходи щодо вирішення проблеми	Очікувані результати
		землі державних, комунальних лісогосподарських підприємств та земель запасу, вкритих лісом	
Немає догляду за меліоративними системами	Відсутній моніторинг стану об'єктів меліорації; сільські ради не мають можливості обслуговувати об'єкти меліорації	Розробити схеми меліорації земель на території об'єднаних територіальних громад, на якій мають бути меліоративні канали, інженерні споруди, межі експлуатаційних смуг	Підвищиться ефективність використання земель сільськогосподарського призначення; поліпшаться та збережуться якісні характеристики ґрунтів

Джерело: удосконалено автором на основі [6; 7].

Для вирішення проблеми удосконалення управління земельними ресурсами на місцевому рівні потрібно: надати перспективи вибору інвесторами земельних ділянок для їхньої економічної діяльності; реалізувати відкриту й прогнозовану земельну та інфраструктурну політику; забезпечити законодавчу відповідність і стабільність у сфері земельних відносин та платежів за землю; спрогнозувати варіанти зміни цілей застосування земельних ділянок, якщо вони використовувалися неефективно при розміщенні об'єктів. Таким чином, на законодавчому рівні суб'єкт права власності на землю визначає територіальну громаду. Її доцільно розглядати як специфічний самостійний суб'єкт відповідної організаційно-правової форми. Це, з одного боку, надає їй можливість самостійно виконувати право власності на землю, а з іншого — набуває специфічних ознак, які належать тільки суб'єкту земельних правовідносин [7].

ВИСНОВКИ

Новітні земельні відносини потребують впровадження оновлених методів управління землекористуванням. Основною метою щодо напрямів удосконалення земельних відносин в адміністративно-територіальних одиницях мають бути створення результативної системи планування застосування земель територіальної громади, територіальний розвиток, гарантування прав власності на землю та землекористування, забезпечення охорони земель та збереження її в інтересах об'єднаної

територіальної громади й населення країни в цілому.

Ефективні напрями посилення впливу територіальних громад для забезпечення сталого розвитку та підвищення рівня життя населення через ефективне управління земельними ресурсами та землекористуванням дасть можливість: зменшити корупційну складову у сфері земельних відносин; підвищити швидкість та обґрунтованість прийняття рішень щодо управління земельними ресурсами; виявляти та реагувати на проблеми, пов'язані з деградацією ґрунтів та нераціональним землекористуванням; поліпшити якість життя в сільській місцевості; здійснити прозорість і відкритість системи управління земельними ресурсами; наповнити та збільшити бюджет об'єднаних територіальних громад; реалізувати права на землю мешканців об'єднаних територіальних громад згідно з чинним законодавством; створити умов для розвитку бізнесу, залучення інвестицій; впровадити план розвитку території; реалізувати відкриту й прогнозовану земельну та інфраструктурну політику в країні; забезпечити екологічну безпеку життєдіяльності мешканців об'єднаних територіальних громад; збільшити привабливість території для ведення сільського господарства; встановити чіткі межі територій об'єднаних територіальних громад, щоб створити умови для ведення державного земельного кадастру; впровадити інвентаризацію земель, щоб забезпечити ефективне управління земельними ресурсами; контролювати використання та охороною земель.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Малоокій В.А. Теоретичні аспекти дослідження управління земельними ресурсами територіальних громад [Електронний ресурс] / В.А. Малоокій // Державне будівництво. — № 1. — 2016. — Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua>.
2. Бізікін С.В. Регулювання земельних відносин органами місцевого самоврядування: інституціональний аспект / С.В. Бізікін // Теорія та практика державного управління. — 2015. — № 2(49). — С. 252–257.
3. Деякі питання удосконалення управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними [Електронний ресурс] / Постанова КМУ від 7 червня 2017 р. № 413. — 2017. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
4. Проніна О.В. Управління земельними ресурсами в умовах децентралізації / О.В. Проніна // Держава та регіони. — 2016. — № 1(53). — С. 122–125.
5. Бадюлін Ю. Управління земельними ресурсами об'єднаної територіальної громади [Електронний ресурс] / Ю. Бадюлін. — Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua>.
6. Проект USAID «Підтримка аграрного і сільського розвитку». 2017. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.facebook.com/usaid.ards>.
7. Програма регулювання та розвитку земельних відносин на території міста Вишневе на 2016–2018 роки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.vyshneve-rada.gov.ua>.
8. Петрук О.В. Формування соціальних пріоритетів у сфері реформування земельних відносин в Україні: дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Петрук Ольга Володимирівна. — Київ, 2017. — 280 с.

УДК 628.17 : 338.242

ПЛАТФОРМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ПРОМИСЛОВОГО ВОДОКОРИСТУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

О.В. Яроцька

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник

старший науковий співробітник відділу економічних проблем водокористування

ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України»

Визначено пріоритети сталого промислового водокористування в умовах децентралізації на основі інтегрованого управління водними ресурсами. Обґрунтовано інструменти стимулювання інноваційної діяльності промислових підприємств з метою забезпечення сталого промислового водокористування на місцевому рівні.

Ключові слова: промислове водокористування, інноваційна діяльність, децентралізація, механізм регулювання водокористування, водозбереження.

У системі промислового водокористування механізм управління водними ресурсами має підштовхувати суб'єктів господарювання до інноваційної діяльності. Проте мета кожного промислового підприємства — максимізація прибутку, яка може бути досягнута лише ефективним виробництвом і наданням споживачеві якісного продукту. Підприємство активно розвиває свою інноваційну діяльність і виводить на ринок якісно новий продукт, випереджаючи своїх конкурентів. Сукупність таких підприємств на території громади передбачає її успішний розвиток і функціонування. Але потужне виробниче навантаження нестиме загрозу довкіллю, зокрема й водним об'єктам,

розміщеним на цій території. Недопущення або вирішення цих проблем безпосередньо залежать від систем управління промисловим розвитком територіальних громад та водними ресурсами.

Проблемам децентралізації, промислового розвитку та раціонального водокористування присвячено низку наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених. Серед дослідників цієї тематики виділяються праці В. Безсонного, І. Бистрякова, В. Голяна, І. Ковальчука, С. Лебедєва, О. Третьякова, М. Хвесика, Є. Хлобистова та інших вчених. Подальшого вивчення, обґрунтування та уточнення потребують питання щодо ефективного поєднання цих скла-